

קו "רוממות!"
(+972-722-588-477) 0722-588477
 בקו זה ניתן לתרום להוצאות הגליון על ידי מערכת
 ממוחשבת, וכן על ידי נציג. כמו כן ניתן להשאיר הודעות
 הערות והנצחות.
 ניתן לתרום בקו "רוממות" או בעמדות הממוחשבות של נדרים
 פלוס לפי החיפוש הבא: רוממות/גליון שבועי לבני התורה
כל תרומה תתקבל בברכה להצטרפות לקבלת הגליון
 במייל או כל הערה אחרת בכתובת:
 b264464@gmail.com
חדש! מספר כקס! 077-4447954

רוממות

גליון 251 שנה ר' פרשת וארא תשפ"א

גליון שבועי לבני התורה

חלוקת הפרשיות

פרשת השבוע
 היא המשך של הפרשה הקודמת, וקצת

רוממות הפרשה

ביאור עניני הפרשה

רבנו הגדול מן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זיע"א

דבר העורך

מצבם של בני ישראל תחת שעבוד מצרים היה כה קשה ונורא עד שאפילו כאשר בא משה רבינו לבשר להם את בשורת הגאולה, לא שמעו אל משה

מקוצר רוח ומעבודה קשה'.

בפשטות נראה כי העבודה הפיזית הקשה שגרמה את תחושת השעבוד הנורא, והיא זו שלא נתנה להם לשמוע את בשורת הגאולה של משה רבינו. אבל בחז"ל ב"מכילתא" (באה) אנו מוצאים דבר נורא, ש"הקדים הכתוב לקיחתו של פסח לשחיטתו ארבעה ימים", כי לא היה בידם מצות שיתעסקו בהם כדי שיגאלו! והיו ערומים מכל המצוות, לכן 'נתן להם הקדוש ברוך הוא שתי מצות דם פסח ודם מילה שיתעסקו בהם כדי שיגאלו, ולכן 'הקדים הכתוב לקיחתו של פסח לשחיטתו ד' ימים שאין נוטלין שכר אלא על ידי מעשה'.

והקשו במכילתא שהרי היו להם מצוות רבות שהם מצוות גדולות עד מאוד. ועוד, שבתוך טומאת מצרים היו גדורים מעריות, וגם מלשון הרע. ולא שינו את שמם ולשונם, - 'זכי לא היה בידם של ישראל ארבע מצות שאין כל העולם כדאי בהם שלא נחשדו על העריות ולא על לשון הרע, ולא שינו את שמם ולא שינו את לשונם, וברור שזה היה סניין גדול ונורא שלא להימשך אחר מצרים, ואפילו שלגלו עליהם, וא"כ מדוע היו צריכים עוד זכויות להיגאל?!

ועל כך ביאר המכילתא: 'לפי שהיו שטופין בעבודה זרה במצרים, ועבודה זרה שקולה כנגד כל המצוות'.

ומכל זה מבואר שהיו אדוקים בעבודה זרה באופן כל כך קשה, עד כמעט והיה זה מן הנמנע לפרוש ממנה, ולכן לא שמעו אל משה רבינו - 'שהיה קשה בעיניהם לפרוש מעבודה זרה'.

בפרשיות אלו ולפני ימי הפסח, היה רגיל להזכיר את דברי חז"ל הללו רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ש אויערבאך זצוק"ל, והיה מעורר כי הדברים נוראים, שהרי הם האמינו במשה רבינו, ואף ידעו מה זה נקרא להיות 'בן חורין' משוחרר, ואכן הבינו שהם יוצאים לחירות,

אבל מאידך, הם הבינו שזו עבודה נוראה, שאמנם היא החרות האמיתית שאין לה בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, וכלשונו של רבינו זצוק"ל: לא בן חורין 'לעשות מה שרוצים' אלא של 'נור' אלוקיו על ראשו! כלשון ה"אבן עזרא"!

וכיון ששלט בהם היצר הנורא של עבודה זרה, וההתחברות עם העולם הזה, לכן לא שמעו אל משה. כי היה קשה להם להגיע אל נקודת ההתחלה - לצאת מעומק השפלות הנוראה שהיו בה, והעדיפו להשאר ולחיות את העולם הזה כפשוטו, ולא את ה'יחי' בָּהֶם של התורה.

ולכן תחילת גאולת מצרים היתה מוכרחת להקדמות מצוות הפסח, שאמר להם השי"ת "משכו וקחו לכם" משכו עצמכם מע"ז, וקחו לכם קרבן פסח שיתקן אתכם מעבודה זרה לגמרי, כי אי אפשר להיות 'פוסח' על שני הסעיפים! אלא היו צריכים לקחת את עצמם להידבק בהקב"ה ובמצוותיו.

והיה מוסיף רבינו ואומר, שאף שכיום אנו לא מבינים מה כל כך מושך להיגארות בעבודה זרה, אכן, זה רק בגלל שאנשי כנסת הגדולה ביטלו את 'צרא דעבודה זרה'.

אולם גם היום מוטל עלינו להתנתק מהעבודה זרה, כי אע"פ שבטל 'צרא דעבודה זרה', בכל דור יש את העבודה זרה שלו... כל דור מתבוסס ומתמודד עם עוד דבר שכביכול ישנו חוץ מהתורה, וכמו שבמצרים שהיו שקועים בעבודה זרה לא היה שייך לצאת משם בלא פרישה מעבודה זרה, כך הוא בכל דור ודור.

ונהנה אף שבפשטות היה נראה כי העבודה הפיזית הקשה, היא שלא נתנה להם לשמוע את קריאתו של משה רבינו, באים דברי המכילתא ומלמדים אותנו כי הענין הוא אחר לגמרי.

ויתר על כן כתב ה"אור החיים" הקדוש: 'מקצר רוח, אולי כי לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קצר רוח כי התורה מרחבת לבו של אדם'.

דבר עצום לימדנו האור החיים, כי לא הקושי הפיזי גרם להם לא לשמוע אל משה, אלא הקושי הרוחני בו הם היו הוא שלא נתן להם לשמוע את משה, הם היו בסוג של 'מצומצם המוחין' שלא נתן להם לשמוע את משה רבינו. והמצומצם הכי גדול שיכול להיות זה - לא להיות 'בני תורה', כי התורה היא מרחיבה את דעתו של אדם.

מה נאמר ומה נדבר בדורינו, במצב הנוכחי בו אנו נמצאים, בשעה שאחינו הטועים והתוהים, לא מבינים את ערך לימוד התורה של תשכ"ד ולא את האסון הנורא של סמירת בתי חינוך וכן תלמוד, ואין לנו הבנה אחרת מלבד מה שראינו בדברי ה"אור החיים" כי 'לצד שלא היו בני תורה לא שמעו, ולזה יקרא קצר רוח כי התורה מרחבת לבו של אדם'.

הקוצר רוח והעבודה קשה, הלוא והעייפות שלקו בהם רבים וטובים, הביאו מצב איום אשר לא נשמע כמוהו, עד אשר אם הינן מנסה לדבר עם מי מן עובדי קיום העולם על ידי בל פיהם של תשכ"ד, אתה נדחה באמירות כלליות, המבטאות חוסר ענין משווע...

אבל 'בני תורה המרחבת ליבו של אדם' יודעים כי אע"פ שבטל 'צרא דעבודה זרה', בכל דור יש את העבודה זרה שלו... המסמאת את העין והלב, וכמו שבמצרים לא היה שייך לצאת מבלי פרישה מעבודה זרה, כך הוא בכל דור ודור.

בברכת השבת שהיא מקור הברכה העורך

ללמוד עלילות זכות ש"אולי יש צדיקים" ועל פי משפט לא מגיע להם שיענושו, ולכן אמר (בראשית יח, כג):

"האף תספה צדיק עם רשע". והרמב"ן (שם) מבאר שכיון שבשם הוי"ה לא נודע הקב"ה לאבות, לכן התפלל אברהם אבינו שלא ימות צדיק עם רשע, כיון שחשב שמידת הדין נותנת שימות צדיק עם רשע, ושייך לתבוע זאת גם במידת הדין. שהרי לא נגלה עליהם בשם הוי"ה שהוא כולו רחמים ומשדד מערכות.³

לא הרהרו אחר מידותי

ומבואר בחז"ל (וארא ו,ד) שבמקום שאתה מוצא גדולותו של משה רבינו שנגלה עליו הקב"ה בשם הוי"ה, מ"מ שם אתה מוצא 'קובלנא' על משה רבינו: 'אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה חבל על דאבדין ולא משתכחין, הרבה פעמים נגלית על אברהם יצחק ויעקב בא-ל ש-ד, ולא הודעתו להם כי שמי ה' כשם שאמרתי לך, ולא הרהרו אחר מדותי'. עיי"ש.⁴ והיינו שלמרות שלא נגלה עליהם הקב"ה בשם הוי"ה, אך בבחינה זו שרק הקב"ה בוחן כליות ולב יכול לומר 'לא הרהרו אחר מידותי', אמר הקב"ה 'חבל על דאבדין ולא משתכחין' שהם רצו אחריו כסוסים (סנהדרין צא,א) בין בצעי המים.⁵

וזהו שאין קורין אבות אלא לשלושה - אברהם יצחק ויעקב שנקראים אבות, כיון שאב מטיב את חותמו בבן, שהם התחילו את הכל והכניסו בחלבנו ודמנו את התכונות שלהם. אבל משה נקרא 'רבנו' 'שהרב' נותן השפעות לתלמיד

תמיהה יש בזה, שיש כאן הפסק פרשיות. שפרשה הקודמת יש את השאלה של משה (הכב) "למה הרענית לגם הזה למה זה שלחתיני", ובפרשה זו יש את המשך התשובה שהקב"ה קובל על משה: "וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב ב-א-ל ש-ד-י ושמתי הוי"ה לא נודעתי להם". וחלוקה זו הרי התורה מחלקת, שהחלוקה של התורה היא ג"ן פרשיות, וכאן הרי זה מתחלק לב' פרשיות באמצע מאמר ממש.

ואולי יש לבאר שיש כאן הפסק פרשה משום שיש כאן נושא בפני עצמו, שפרשה הקודמת הקב"ה עונה לו על עצם השאלה: "עמה תראה אשר אעשה לפרעה" (ו,א), וכביכול מצדיק את הטענות של משה, אבל בפרשה זו הקב"ה מוכיחו כפי שיתבאר להלן, ומ"מ על אף התוכחה הקב"ה ממשיך ומטיל עליו את השליחות של כלל ישראל, ובה מתבאר עניין חדש, שיש הבדל בין משה רבינו לאבות.¹

"ושמי הוי"ה לא נודעתי להם"

שהנה מבואר גדולתו של משה רבינו על האבות, שאף שהשיגו את שם הוי"ה, לא נגלה הקב"ה עליהם בשם הוי"ה. והיינו דכתיב: "לא נודעתי". ורק למשה שהיה במדרגה יותר מהאבות, כענק על גבי ענקים, נגלה עליו הקב"ה בשם הוי"ה.² ולכן כשהשיג את אברהם אבינו שרצה להפוך את סדום ועמורה, התחיל אברהם אבינו

- עיי' בהערה בהמשך את המשך הביאור בזה.
- ובמקו"א רבינו זיע"א מאריך לבאר כי אעפ"כ אצל יעקב אבינו הקב"ה נגלה אליו בשם הוי"ה, וכמו שכתב המשך חכמה עה"פ "אכן יש הוי"ה במקום הזה ואנכי לא ידעתי": 'שלא ידעתי מידה זו מאבותי ולא הורו לי דרכי השם בזה השם הנורא עיי"ש. והכוונה בזה שבקביעות לא השיג את ההנהגה של הוי"ה, אבל בזמנים מסוימים כן השיג. ובפ"א אמר רבינו זיע"א בנוסח אחר, שאע"פ שבדאי האבות השיגו את שם הוי"ה, יש בזה כמה דרגות שבאחד מאלו היה בחינה של "לא נודעתי להם".
- א"ה, וז"ל הרמב"ן: 'האף תספה צדיק עם רשע - אפ"י של הקדוש ברוך הוא היא מדת דינו, וחשב אברהם שהיא תספה צדיק עם רשע, לא ידע מחשבות ה' אשר חשב עליהם ברחמינו כאשר פירשתי'. ועיי"ש עוד. ונראה שהיה שם גולה הקב"ה על אברהם אבינו בשם הוי"ה הרי שלא היה הוא אמינא לספות צדיק עם רשע, ולא היה צריך אברהם לבקש על כך.
- ורגיל רבינו זיע"א להזכיר גם את דברי המדרש (ו,א): 'ועל דבר זה' (שאמר 'למה הרענית') בקשה מדת הדין לפגוע במלת הדא הוא דכתיב וידבר אלקים אל משה, ולפי שנסתכל הקדוש ברוך הוא שבשכיל צער ישראל דיבר כן, חזר ונהג עמו במדת רחמים הדא הוא דכתיב ויאמר אליו אני ד'. ורבינו זיע"א האריך בענין זה הרבה כי השורשים של הטענה 'למה הרענית' התחילו במה שמשה אמר לקב"ה (ד,יג) "שלח נא ביד תשלח". וכבר תמה בזה האור החיים (יתרו יט,ג), שהקב"ה אמר לו לגאול את ישראל הוא מטרם. וביאר שם כי לצד רוב קרבתו וחיבתו של משה עם ה' (טג,ו) ודיבר אליו "שלח נא ביד תשלח", "למה הרענית" דוג', והסיבה לה לא היא שמגדול קרבתו לפני ה' נתקרה היראה.
- והמשך** רבינו זיע"א לבאר בזה, שאמנם ביאור בזה שהיה כאן ענין של 'ענוה', ובאמת דוקא ההדגה של משה לישראל שבגללה אמר "למה הרענית" זה היה הכח של משה לגאול את ישראל ממצרים, אבל מ"מ היה שם חרון אף ה' שעושה רושם. והיה בזה את השורשים של הטענה על הקב"ה שמשחשבה שהגאולה לא תהיה מיד אבל תתחיל טיפין טיפין, ועכ"פ ודאי שלא יהא יותר קשה, ולכן משה שאל "למה הרענית", ואע"פ שהתכוון לטובה שרצה לקרב בכך את הגאולה ומ"מ היה זו מדיה מהר שעדיין לא הגיע הזמן כיון שעם ישראל עדיין לא היו ראויים להיגאל ממצרים. וענה לו הקב"ה 'עתה תראה את העשוי לפרעה ולא את העשוי לו' מלכי כנען', שהכל סיבות מאת ה' לתהליך הגאולה.
- וראו להוסיף כאן את מה שרבינו זיע"א היה מזכיר מדברי המדרש (רבה ו,ב) בריש הפרשה, והיה מתבטא כי 'אלמלי מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, שעל זה נאמר (קהלת ו,ז): "כי תעשוק והולך חכם", וכבר ישי"ש שם בקבלת והוא מהמדרש כאן, 'כשהכסיל מקנתר את החכם מערב דעתו וגם הוא נכשל, דתן ואבירם קנתרו את משה לומר יראה ה' עליכם וישפוט וגו' וערבבוהו ואבדו את לבו וגרמו לו שהפדיק כנגד הקדוש ברוך הוא ואמר והצל לא יראה את עמך ונענש בדבר שהשיבו עתה תראה ולא תראה במלחמת ל"מ כלבים'. והיה מעורר רבינו ואומר: דתן ואבירם הם העושים' הגדולים של כלל ישראל, כל הזמן רדפו והזיקו לכלל ישראל, ופתאום נהיו לאפסורפוסים... הם רוצים בטובתם כביכול, אבל חכם' זה משה רבינו. ומ"מ שכבאו דתן ואבירם בטענות למשה רבינו או נדבק קצת במשה, ואחר כך בא ואמר לקב"ה, ואף שאמנם זה היה מאהבתו לישראל להקל מעליהם, אבל נדבק בזה קצת מהעושה של דתן ואבירם.
- ואף שיעקר הגזירה שמשה לא יכנס לארץ נחתמה במי מריבה, מ"מ כמו הרבה דברים שמתפתחים, גם כאן זה התחיל ב"שלח נא ביד תשלח", [ואנ"כ זה באמת נקבע כי "ביד תשלח", ויהושע שם שהכניסם לארץ ולא משה רבנו]. והמשך ב"למה הרענית". וגם אחרי זה משה יכול היה לתקן זאת. וכדברי הגמ' (ברכות יט,א) 'ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שעשה תשובה', ובדאי משה רבנו עשה תשובה, אך מ"מ לא תיקן לגמרי את הפגם. ולכן הגזירה נחתמה במי מריבה. [א"ה]. ויש כאן מקום להאריך ביותר מדברי רבינו בכ"מ, אך עתה נניח].
- א"ה, ורגיל רבינו זיע"א להזכיר כי ראינו אצל מרן הגאון מטשעבין זללה"ה איך תמיד היה בשמחת התורה, ותמיד היה באמצע הלימוד, ואף שעבר יסורים גדולים בפטירת שני בנים וכו', ובכל מה שעבר עליו, היה זה כאילו באמצע הלימוד קורה דברים... הרגישו עליו בחוש את ה'לא הרהרו אחר מידותי', ואצלו ראינו איזושהי השגה ביאל הרהרו אחר מידותי'.

ברוחניות, אבל לא מטביע בגופו ממש.⁶ ולכן בשמונה עשרה מזכירים 'אלוקי אברהם יצחק ויעקב' שהם טבועים בחלבנו ודמינו, והם שייכים אלינו בעצמותינו,⁷ אבל את משה רבנו לא מזכירים.⁸

אך משה נקרא 'רבן של ישראל'. שכל התורה שיש לנו, וכל ההשגה שלנו בתורה, זה ממשה רבינו. ואפילו שלמה המלך החכם מכל האדם לא השיג כמו משה רבנו, ואפילו יהושע התלמיד הגדול מבואר בחז"ל (ב"ב עה,א), ש'פני משה כפני חמה ופני יהושע כלבנה' ואיו לאותה בושה או לאותה כלימה, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו... שכל מה שהיה ליהושע לעומת משה רבינו, זה כמו הלבנה כלפי החמה.⁹

עיקר הגלות - הסתר פנים

והנה גלות מצרים לא היתה רק השעבוד הגופני והעבודה בפרך, אלא עיקר הגלות היה 'ההסתר פנים'. וזה מה שגרם לעם ישראל להמשיך אחר טומאת מצרים וערות הארץ, כיון שהנהגה של הקב"ה היתה בהסתר. מלבד שבט לוי שעמדו בזה, ועסקו בתורה, ונשארו דבוקים בהקב"ה.

ועיקר ה'הסתר פנים' היה בהנהגה של שם הוי"ה, שלא נתגלתה בבריאה. וענין הנהגת הוי"ה הוא שהכל בגלוי שאין עוד מלבדו, והקב"ה משדד את כל המערכות כולם, ובעצם אין שום טבע כלל. וזה היה עיקר גלות מצרים שהנהגה זו של שם הוי"ה היתה בהסתר. ובודאי שהכל רק מצינדו, ממצד הקב"ה (מלאכי ג,ו), **"כי אני הוי"ה לא שנית"**, ורק מצינדו איך שאנחנו משיגים את הנהגת השם"ת בבריאה, שזו של גילוי ויש זמן של הסתר. וכמו שאמר במדרש (ב"ר ד,ד), **"כשהוא רוצה הלא את השמים ואת הארץ אני מלא, וכשרוצה מדבר עם משה מבין בדי ארון. שכן הם הנהגות של הש"ת בבריאה שהקב"ה מגביל את גילוי כבודו בבריאה.**

"גְּדוֹל שְׁמִי בְּגוֹיִם"

ופרעה שהיה חכם גדול כולם להרע, ושורשו היה למעלה למעלה בכוחות הרע, איש משה רבנו בתחילה פחד ממנו במה שברו מן הנחש, הבין דבר זה בכוחות הטומאה, שיש הסתר פנים בהנהגה של הוי"ה, וכמו שאמר (ה,ב) **"מי הוי"ה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלִי"**.¹⁰ ואין פירושו שסתם היה כופר, ולא האמין במציאות הו"ת, אלא שהכי בהנהגה של אלוקים - **"אֵלִיקִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פְּרִיעָה"** (בראשית מא,טז).¹¹ כלומר, פרעה הבין שהקב"ה הוא השליט, ומנהיג את כוחות הטבע,¹² אבל את שם הוי"ה שזה הנהגה של הוי"ה שהקב"ה משדד כל המערכות למעלה מדרך הטבע, לא ידע פרעה, והיה סבור כי הנהגה זו לא קיימת עכשיו.¹³

המשך מעמ' 2

רוממות הפרשה

ביאור עניני הפרשה

רבנו הגדול מן ראש הישיבה ה"דרכי שמואל" זיע"א

וכוחו של פרעה לומר כן היה מחמת שקיעותם של עם ישראל בעבודה זרה, ולכן אמר (ה,ב) **"לא יִדְעָתִי אֶת הוִי"ה וְגַם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֶשְׁלַח"**. וזוהי הנבואה של מלאכי (א,יא) שהיא נבואה קשה מאוד: **"כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מקזש לשמי ומנחה טהורה כי גדול שמי בגוים אִמֵּר ה' צַב־אוֹת"**, שהקב"ה אומר לעם ישראל שכל המעלה שלנו היא שאנו מכירים את ההנהגה של הוי"ה, שהכל בגלוי ואין עוד מלבדו, ואם אנו עובדים עבודה זרה, היינו שאיננו מכירים בהנהגה של הוי"ה שאין כוח אחר בבריאה שאין עוד מלבדו, ואם כן, ואמר הקב"ה שאין לו צורך בעם ישראל כי מה המעלה שלנו יותר מאומות העולם, הרי גם הם מכירים בהנהגה של "הקב"ה הוא השליט בבריאה, אלא שהם חושבים שיש עוד כוחות בבריאה"¹⁴ שלהבדיל גם העבודה זרה נקרא 'אלהים אחרים'.

ולכן כשנגאלו ישראל, הקב"ה משבח את ישראל שהלכו במדבר בארץ לא זרועה, שלמרות שהם היו שייכים עד אז להנהגת א-ל ש-די שישנה עצמיות, מ"מ הלכו אחרי הקב"ה כמי שאין לו עצמיות כלל, ואף שהיה להם מן ובאר, מ"מ עיקר הליכתם היתה ללא שום דבר. ולכן גאולת מצרים נקראת 'חרות עולם', שעל ידי גאולת מצרים נתגלה שם היחוד הוי"ה ברוך הוא.

גאולת מצרים - גילוי שם הוי"ה

וכל המצב הזה של ה'הסתר פנים' המשיך עד שנולד משה רבנו, שהיה כולו טוב, כדכתיב **"וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא"**, והיינו שהיה מבורר מכל הרע שבבריאה. ובכזה דרגה אין מחיצות, שהוא היה דבוק בעצמתו יתברך כביכול, ולכן רק על ידי משה רבנו יכול להתגלות לעם ישראל ההנהגה של שם הוי"ה שמשדד כל מערכות הטבע.

וזה נתגלה ע"י עשרת המכות¹⁵, וכמו שמפורש במדרשים שעיקר המכות היו בשביל ישראל לגלות את מידת הוי"ה שבבריאה, ולהשריש את שם הוי"ה, גם לפרעה וגם לישראל.¹⁶ שבכל מכה ראו יותר את הנהגה של הוי"ה בבריאה, את ההנהגה של אין עוד מלבדו שהוא משדד מערכות, עד שזכו לצאת למצרים.¹⁷

וכמבאר ז"ל (יבמות סג,ב) **"אין פורענות באה על העולם אלא בשביל ישראל**, והיינו כל פורענות על אומות העולם אינה אלא בשביל ישראל, שיכירו בכוחו של הש"ת ויצאו משפלותם. שהכל סובב סביב ישראל, והמכות היו כדי שעם ישראל ילמדו מזה אמונה, והיתה תביעה על כלל ישראל **"אבותינו במצרים לא השִׁכִּילו נַפְלְאוֹתַיִךְ"** (תהלים קוז,י).¹⁸ שלפי דרגתם הם לא למדו מזה כראוי. ואם לא היה חסר להם באמונה והיו מכירים בכך מיד שזה בשבילם, היו יוצאים ממצרים בלי המכות [ובודאי שיש גם את הענין של **"וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי"**, ואכמ"ל].

את מדרש ז"ל (יבמות סג,ב) **"אין פורענות באה על העולם אלא בשביל ישראל**, שהשיג את כל פורענות על אומות העולם אינה אלא בשביל ישראל, שיכירו בכוחו של הש"ת ויצאו משפלותם. שהכל סובב סביב ישראל, והמכות היו כדי שעם ישראל ילמדו מזה אמונה, והיתה תביעה על כלל ישראל **"אבותינו במצרים לא השִׁכִּילו נַפְלְאוֹתַיִךְ"** (תהלים קוז,י).¹⁸ שלפי דרגתם היו יוצאים ממצרים בלי המכות [ובודאי שיש גם את הענין של **"וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִי"**, ואכמ"ל].

אבל משה רבינו שעלה לשמים וירד והשיג שם הוי"ה, ידע שאין שום מציאות בעולם חוץ מהש"ת, וכל קמיה כאן הוא השב"י (וזהו השם"ת אמר למשה) **"הָרַף מִפְּנֵי אֲשֶׁמֶדַי וְגו' וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי עָצוּם וְרָב מִמֶּנּוּ"** שממנו יצא כלל ישראל שהיה יכול להיות 'אב', אלא שמשה רבינו אמר לקב"ה (ברכות לב,א) **ומה אם כסא של ג' גרלים אינו עומד לפניך בשעת זעמך כל שכן כסא של רגל אחת.**

7. ועוד הוסיף רבינו זיע"א שכל הזכות שלנו לומר עם הקב"ה בלשון נוכח 'בורך אתה' הוא מכח האבות שלנו, 'והזכר חסדי אבות'. ולכן ברכה ראשונה שבשמונה עשרה' לעיכובא שאם לא כיון בה צריך לחזור להתפלל, והיא נקראת ברכת אבות אף על פי שמוזכרים בה עוד הרבה דברים.

8. והוסיף רבינו זיע"א כי רק בשחרית יש שבת נזכר משה רבינו, כי היא כנגד שבת מתן תורה, ולכן מדברים עם הקב"ה משבחים ילוד אשה, ורק מחמת שאין לנו פה לדבר, כי הרי אמרנו במתן תורה **"יִדְּבַר אִתָּךְ עַמָּנוּ וְנִשְׁמָעָה"**, אנו משבחים את משה, ובאמת מונח בתפילה זו גם וידוי על מה שאמרנו **"יִדְּבַר אִתָּךְ"**. ונתבאר בארוכה במקור"א.

9. ומתוך דברי רבינו זיע"א נראה כי הפסק הפרשיות בא לומר כי מכאן והילך התחיל הנהגה של משה רבינו בשם הוי"ה, ואילו עד עתה עדיין היה כביכול משא ומתן בין משה רבינו להקב"ה. וממילא

כאן נסתיימה הנהגתן של האבות, והתחילה הנהגתו של משה רבינו, והוא ענין חדש בתוך תשובת הקב"ה גופא.

וביתר ביאור נתבאר מדברי רבינו זיע"א במקום אחר, כי הנה למרות שישראל היו שקועים בדרגה הכי נמוכה בגילוי מצרים, מ"מ כבר כתב החינוך (מצוה תקס) ש'טבע האב צפון בנ', ולכן היה להם שייכות לאבות, שכל הטומאה שהיתה בהם היא לא בעצמיותם. ולכן גם כאשר יצאו ממצרים עדין לא נקראו גאולים עד שקיבלו את התורה וחזרו למדרגת האבות. וכן ביארנו שכל עוד שיעקב היה בחיים עדין לא נחשב שירדו למצרים וכדברי החת"ס וכו'. ומעתה זו עיקר התביעה על משה רבנו במה שאמר **"לִמָּה הִרְעִיתָהּ"**, שהיה חסר לו בטבע של האבות, שאע"פ שהקב"ה לא נתגלה לאבות בהנהגת שם הוי"ה, אלא רק בהנהגת א-ל ש-די, לא הרהרו אחר מדותיו, ומשה שהקב"ה נתגלה לו בשם הוי"ה הקשה על מדותיו של הקב"ה. ומכיון שהיה לו חסר בקשר אל האבות, לא יכול היה לגאול את ישראל.

ולכן תשובת הקב"ה מחולקת לשתיים, והתחילה ענה הקב"ה למשה תשובה על הטענה שלו במאמר **"עֲתָה תֵּרָאָה"** שיש פגם במה שאמר **"לִמָּה הִרְעִיתָהּ"**, ולכן לא יזכה להכנס לארץ ישראל, וכפירש"י (ו,א). אלא שש"מ צריכים לגאול את ישראל, ובתי צריכים להתחיל את כל חמדת, ועל ידי שיכירי מחדש את הזכות אבות יתחדש הקשר של ישראל לאבות, וכאן מתחיל מהלך חדש של יציאת מצרים בגלל הזכות אבות.ומ"מ גאולת מצרים חייבת להיות רק על ידי משה רבנו שהוא השיג את שם הוי"ה.

10. במקור"א הוסיף רבינו זיע"א: וכמו שגם המן ידע את זה שאמר ש'אלוהיהם של אלו ישן', [א"ה, עיין בארז"ל שער הכוונות דרושי פורים] והיינו שעכשיו זה זמן של הסתר פנים. וגם המן שורשו למעלה בכוחות הרע, וכמו שביאר **המהר"ל** את דברי חז"ל **"המן מן התורה מנין - המן העץ"**, שכיון שהמן שורשו עמוק בכוחות הרע ע"כ שיש לו רמז מן התורה.
11. עיין בזה"ק **"ח"א ומקץ צה,א**). וגם כתיב עוד שהחרטומים אמרו: **"אֲצַבֵּעַ אֶלְלֵים הָיָא"**. וכן פרעה אמר: **"אֲחִירֵי הוֹדִיעַ אֶלְלֵים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת"**.
12. ככ"מ ביאר רבינו זיע"א כי מה שפרעה ידע היטב את שם אלוקים, זה משום שהאבות השרישו כל כך חזק את שם אלוקים, וכדאמרנו חז"ל **"אֵלִיקֵי הַשָּׁמַיִם וְאֵלִיקֵי הָאָרֶץ"**, בתחילה היה נקרא אלוקי השמים ועכשיו הוא נקרא אלוקי השמים והארץ.

13. ובמקור"א הוסיף ואמר רבינו זיע"א כי באמת הנהגה זו היתה בהסתר באותו זמן, **"וְלֹא יָכֻלוּ לְהִתְקַמֶּמֶת"**, שעם ישראל היו שקועים בטומאת מצרים, וכדאיתא בחז"ל **"הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי ע"**, והנהגה זו היתה בהסתר. וזה היה המטרס של סדר כל הניסים ביציאת מצרים, שכל המכות היו כדי לגלות את שם הוי"ה בבריאה.

14. עיין מנחות (דף ק"א) **"דקרו ליה אלהי אדלחא"**.
15. ונמצא שמאמר הו"ה למשה בפרשה **"וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' "**, הוא תחילת הגילוי של מידת הוי"ה, וכל המשך המבואר בפרשה ועשרת המכות. הכל נועד לגילוי ענין זה. ואולי בפשטות הענין רואים כי הוצרכה מידה זו דווקא ביצירת עם ישראל לעם ה', ועיקר יציאתם לצורך **"תַּעֲבֹדוּן אֶת הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה"**. משא"כ עד עתה שלא היה עדיין את היצירה של עם ישראל, והיה רק את האבות, ואף יוסף היה בבחינת "אב", - שלהם מידת הוי"ה לא נתגלתה.

16. ורבינו זיע"א היה מבאר בפרשת בא על הכתוב בתחילת הפרשה (י,א) **"וַיִּמְעַן שְׂתִי אוֹתָיִי אֶלָּה בְּקִרְבּוֹ"**, שברבינו **הארז"ל** מבואר שזה רומז לגילוי שם הוי"ה במילואו, והיה מוכרח משה לבוא אל פרעה עם שם הוי"ה לבטל את כח הרע שבפרעה. ולכן זה רק מרומז משום שפרעה לא היה שייך לשם הוי"ה, ועל כן היה צריך להיות שם הוי"ה בהסתר.

17. ורגיל היה להזכיר רבינו זיע"א שיציאת מצרים היתה על ידי הקב"ה בעצמו **"אני ולא מלאך"**, **"אני ולא השליח"**, ומבאר הגר"א שבדוקא הנוסח במדרש הוא כך, לאפוקי השליח הגדול הוא משה, ומוסיף שזוהו הטעם שלא נזכר שמו של משה בהגדה של פסח אלא פעם אחת ובדרך אנב, כדי שלא נטעה לומר שהיה לו חלק ביציאת מצרים, אלא היא היתה על ידי הקב"ה לבד. והיינו כמבואר, שבכדי לגלות את ההנהגה של שם הוי"ה לעם ישראל, כל הענין הוא שאין עוד מלבדו.

18. פעם אחת התבטא רבינו זיע"א ואמר: אנחנו צוחקים על פרעה... על המכות שקיבל ובכל אופן הכביד את ליבו, אבל חז"ל מלמדים אותנו שעיקר התביעה היתה על ישראל! ובעפעם נוספת אמר רבינו זיע"א: גם לנו לא הספיק מכה אחת. לא רק לפרעה. מצד אחד אנחנו מדברים על פרעה שהקשה את ליבו, ומצד שני אנחנו יודעים את חטאינו מה היה קורה אם כלל ישראל היו מתעוררים לגמרי במכה אחת. ויודעים גם דברי **הרמב"ם** שאנו מזכירים בכל פעם, שכל העניין של פרעה להודיע לכל שאדם יכול להרבות בחטא עד שמגיע לעונש הגדול שלוקחים ממנו את דרכי התשובה. ומוזה פחדו כל הנביאים והחכמים, החכמים למדו את הפרשה יותר טוב מאיתנו, שזה לא נועד לפרעה בלבד, אלא תורת חיים!

רוממות ההלכה

נושא בפרשה

הרב יעקב ליינר

אומרים על קידוש ע"ש.
אולם המה"ם שיק (סהמ"צ רצז) כתב ע"ד השל"ה, דלא ניחא להקב"ה לברך אותו על זה, כדי כטבעו מצריים ביום אמרו חז"ל (מגילה יב), שאמר הקב"ה מעשה ידי טבעו ביום ואים רוצים לומר שירה, ומכל שכן בשעת הגזירה שדם קדושים נשפך כמים דמם, מסתמא לא ניחא להקב"ה לברך אותו.

ובמבוא לספר יסוד ושושר העבודה, מובא שהיה מעשה שהיה סככים להמיר דתו הוצא להורג: ז'ר' אלכסנדר זיסקינד זיע"א שם נפשו בכפו, וסיכן את עצמו לעבור בין הגוים צמאי הדם, ושמע את המוצא להריגה מברך ברכת קידוש השם שלימד אותו, ענה אחריי אמן, וחזר לבית הכנסת ועשה אזכרה לנשמתו של הקדוש"י.

ובשתי מעמלקים (ח"ב סימן ד) פסק לשואלי בשואה שיש לברך וכמו שכתב השל"ה, והעיד **שהגאון רבי אלעזר וסרמן** הג"ם הוא לימד את בנו הרד"ב ר' **נפתלי ה"ד** שגם הוא שם, את נוסח הברכה כהשל"ה, ואמר לו את זה בשם **החפץ חיים**. [נמ"מ בספר בכל המושל בעמ' 4 <<< **נפ שך**

״וְעָלוּ וּבָאוּ בְּבֵיתְךָ וּבְחֹדֶר מִשְׁכַּבְּךָ וְעַל מִטָּתְךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבְעַמֶּךָ וּבְתַנּוּדֶיךָ וּבְמִקְצְאוֹתֶיךָ״

קידוש השם

הגמ' בפסחים (נג,ב): 'דרש תודוס איש רומי, מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש, נשאו קל וחומר בעצמן מצרפדיעים, ומה צרפדיעים שאין מצווין על קדושת השם כתיב בהו ובאו ועלו בביתך וגו' וכתבנוך ובמשארותיך, אימתם משארות מצויות אצל תנור, הוי אומר שבהו שהתנור חם, אנו ששצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה', ע"ה.
וכתב בפתחי תשובה (י"ד סימן קנוו), בשם השל"ה דעל קידוש השם מברכין בא"י אמ"ה אקב"ו לקדש שמו ברבים כדין הרבה מ"ע שמברכין על קיומן, וע"ש ג"כ הטעם למה מברכין לקדש ואין

הראיה מהפמ"ג ל"שלוש זכר"

סיפור אבא ז"ל על הגה"צ עמוד ההוראה רבנו הקדוש והטהור הטפליקער רב זי"ע ועכ"א"ס, כי בשבת הראשונה שכינה כרב, ליוו אותו כל הקהל אחרי התפילה בליל שב"ק, בפאר וכבוד לביתו כראוי וכיאות לכבודה של תורה, לגאון אדיר וגורא ומופלא כוותיה.

ותוך כדי הילוכם בנחת, יגיש להטפליקער רב אחד הבע"ב, ושאלה בפיו: זה עתה נולד לו למז"ט בן זכר, ואימתי יעלה לעשות את ה"שלוש זכר", אם ליל שבת זה, או ליל שבת הבא, הלילה שלפני המילה?

כמובן שכל הקהל אזניהם היו כרויות לשמוע את ה"פסק" מהרב החדש, על שאלה מעניינת זו, וכל הקהל עמד דום לחזות בנועם תשובת הרב, והנה נשמע מפיו הטהור של הטפליקער: "סי איז א פרי מגדים" אין הלכות פסח! אז מען דארף מאכן דעם שלום זכר היינט ביי נאכט, דעם ערשטן שבת, [זה פרי מגדים] בהלכות פסח, שצריך לעשות ה"שלוש זכר" בליל שבת הראשון] ונפלא כל הקהל, לנוראות הבקיות הזאת על אתר!

ואיה ה"פרי מגדים" הזה? - בהלכות ערב פסח שחל להיות בשבת, סימן תמ"ד סק"ט ב"משבצות זהב" [בשליש האחרון של סק"ט], וז"ל: "ויראה, אם נולד בן זכר בליל שבת לאחר צאת הכוכבים, והקהל התפללו ערבית בלילה, י"ל דקורין לזכר, בליל זה, לא בליל שלפני המילה, דמשמע התם [בתרומת הדשן] שנושע מבטן אמו, וקורב ללידה, עושין בשבת שהכל מצויין בביתיהם, ועושין בליל שבת הסמוך ללידה, ואם כן משמע, שבת שנייה הסמוך למילה, לא היה מצוה" עכ"ל"ט של אדונו קדושו הפמ"ג זי"ע. --- ותרב כבוד התורה, לשמחת כל ישרי לב!

[אבל:] הפמ"ג, מתנה שני תנאים, (א) נולד בליל שבת לאחר צאת הכוכבים. (ב) הקהל התפילה ערבית בלילה. ויל"ע משום מה צריך את התנאי השני, שיתפללו הקהל ערבית בלילה, מאחר שנולד הזכר לאחר צאת הכוכבים, מה יתן ומה יוסיף תפלת הערבית, גם אם לא התפללו ערבית, יהיה הכל שריר וקיים, אם רק נולד לאחר צאת הכוכבים, ויל"ע]

גבור במלחמתה של תורה

שמעתי מהרה"ג ר' אלחנן שליט"א בנו של הגה"צ רבי לוי הכהן רבינוביץ זצ"ל בעל "מעדני השולחן", שסיפר לו אחד מתלמידי הטפליקער רב זצ"ל, סיפור מבהיל וגורא! וזה הדבר: כה אמר התלמיד הנ"ל, נכנסתי פעם אצל הטפליקער רב זצ"ל, כשמראהו מפיק אורה ושמחה! והיתה דעתו הקדושה מבושמת עליו. וכשראה אותי הטפליקער רב אמר לי מתוך גילה: "...פארהערט מיר [תבחון אותי]... נדהמת! ונתון רעדה נפלט ממני: וואס זאל איך פארהערן [מה אבחן את הרב]... הטפליקער רב לא נתן לי לחשוב הרבה, ואמר לי גש לארון הספרים, ותוציא ספר אחר ספר מבלי לנקוב בשם הספר, תפתח ותקרא לי רק שורה מתוך הספר, ואומר לך את שם הספר...

דבר המלך, נטלתי ספר מתוך ארון הספרים ופתחתי מבלי שום הכנה, ובבהלה קראתי שורה אחת, --- וקול קורא לעומתי: זה נודע ביהודה חלק אה"ע תנינא סימן זה וזה... קראתי לו שורה מספר אחר, ונשמע קולו בקדוש: זה חתם סופר תשובה זה וזה... וכן נמשך הבחינה, כשאני פשוט יוצא מהכלים למשמע ולמראה מעמד הר סיני וזי"ע. וסיים הטפליקער רב זצ"ל אח"כ: "הודו להשם גלייבט מיר איך געדענק אלעס וואס איך האב געלערנט" [הודו להשם, אני זוכר כל מה שלמדתי], זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן סלה כ"ר!

ומענין לענין, עוד ג' ידיעות מהפמ"ג

ברכות התורה ע"י העולה לתורה

בספר הנפלא "פניני משמר הלוי", אשר יצא לאור ע"י האברך כמדורשו יקר הערכין בנשי"ק רבי יוסף אליעזר אקער שליט"א, ושם באות וכו"ב: "אם העולה לתורה יכול להוציא בברכתו את מי שלא בירך ברכת התורה" ע"ש וכו'.

ענין ב"פרי מגדים" סימן קל"ט אשר אברהם סוסק"ה וז"ל: "בפתיחה [להלכות קריאת ספר תורה] כתבנו, למאן דאמר ברכת התורה דין תורה, בשמחת תורה שקורין הרבה בני אדם, ואחד מברך וכולם שומעים, אם קטן שאין ידוע אם הביא ב' שערות אין יוצאים גדולים בברכתו, כמו בהמ"ז ע"י סימן קפ"ו, [סעיף ב' א"א אות ג'] עכ"ל"ט.

אמר הכותב: וענין שם שהמשמ"ר הלוי ז"ל מפלפל, מדוע יעץ לו להשואל, מן הגר"ז ז"ל, על ספיקת השואל של זכר אם היום ברכת התורה, שיעלה לתורה בעצמו, ולא יעץ לו לשמוע הברכות מעולה לתורה אחר, שהוא מברך וע"י יצא ידי חובתו, ע"ש. ועל ידי הפמ"ג האמור נתעוררתי, שאולי דעת מרן הגר"ז היתה, להעדיף להשואל להעלות לתורה בעצמו, כי לצאת ע"י אחר: (א) צריך לזכור שהעולה כבר הביא ב' שערות כדי שיוכל להוציא בברכת התורה. (ב) ואפילו יש להעולה זקן, גם כן עדיף הוא בעצמו, כי הלא חיובו עתה, (עכ"פ) בספק דאורייתא, [וענין היטב בפתיחה דהפמ"ג הנ"ל], ואין יוציא ודאי דרבנן לספק דאורייתא. ואהא העדיף הגר"ז שהשואל בעצמו בירך, וע"י יצא מחשש כל ספק ופיקפוק וכו', ודו"ק היטב בזה.

נשיקת היד אחר נגיעת היד במזוזה

עוד בספר הנפלא הנ"ל באות רל"ו: על ענין נשיקת היד, אחרי נגיעת המזוזה וכו' ע"ש, ענין פרי מגדים סימן רס"ז במש"ז סוד"ה אינו: "ובאות ח' [באלה רבה], בשם שלי"ה [קיצור שלי"ה, מסכת שבת, הנהגת ודיני שבת ד"ה מי שפוגע], כשמנשק מזוזה בשבת, לא יאמר השם ישמור צאתי כו', כ"א זכור [את] יום השבת לקדשו, ולטעם ה"ט וז"ל יש לאומרו, כמו שאומרים ושומר צאתנו, עכ"ל"ה הפמ"ג ע"ש.

רוממות המעשים

הרב
יצחק
צ'צ'יק

פנינים ועובדות מרבותינו

מרשימותיו של אביו שליט"א

כל הזכויות שמורות

הנה רבנו הקדוש בעל ה"אבן האזל" זצ"ל, היה מתפלל בימות החול בבית הכנסת של החסידים מנ"ל ראנד', ושם נהגו שביום הששי בשחרית לא אמרו תחנון. והנה ביום הששי אחד, התפלל עם רבנו ה"אבן האזל" זצ"ל, חתנו מרן הגר"א קוטלר זצ"ל ---, ושאל אותם מרן הגר"א קוטלר

אחרי התפילה מה המקור לזה שאינם אומרים תחנון בשחרית? **נענה** הגה"ח רבי יעקב פריינד זצ"ל, הלא ה"פרי מגדים" [סימן קל"א ב"משבצות זהב" קרוב לסוף סק"ט], תמה באמת למה לא אומרים תחנון בשחרית בששי, וז"ל: "והנה בערב שבת מוסיף מחול על הקדוש, שיהא וודאי יום כביסין רס"א סעיף ב', והיו מצוות עשה מן התורה, ולמה אומרים בשחרית תחנון, ומה לי ביום חופה, או תוספת כל שהוא, מ"מ מקצת יום שבת הוא, וכן תוספת יום טוב", עכ"ל"ה הפמ"ג זי"ע. והנה תרי אריותא ה"אבן האזל", וה"משנת רבי אהרן", נהנו מאוד מצייטוט של דברי הפמ"ג על אתר.

אמר הכותב: ויעניין ב"משבצות זהב" שם בסופו ממש של הסימן הנ"ל, שכתב הפמ"ג זצ"ל: "והקשינו לעיל הא ערב שבת וערב יום טוב, תוספות דלהון דין תורה, ויש ליישב דמכל מקום, תוספת הוא משום לילה, מה שאין כן ערב פסח, אחר חצות, יום טוב בפני עצמו הוי, ואע"ג דשחיטת פסחים בזמן המקדש דין תורה, כנראה מתוספות פסחים, ריש מקום שנהגו, ומועד החתן דרבנן, מ"מ נראה לו למהר"א ז"ל להביא ראיה משם", עכ"ל"ה ודו"ק.

תורה שיש עמה חסד

סיפור הבא הוא מוסר נפלא ונשגב עד למאוד, והיה זה שכרינו אם יתעוררו מזה, וזה הדבר: הגה"צ רבי יחיאל מיכל שליזנר זצוק"ל ראש ישיבת קול תורה, למד בצעירותו אצל מרן הקדוש והטהור הגאב"ד הרב דושינסקי זצוק"ל זי"ע. אחרי השואה האיומה לא תקפץ, נמלט הגה"צ הר"ם שליזנר זצ"ל מגיא ההריגה בניסי ניסים, וזכה לחונן את עפר ארצנו הקדושה, והקים את ישיבתו הקדושה והטהורה "קול תורה".

כאשר נפגש לראשונה עם רבו הקדוש הרב דושינסקי זצוק"ל, שאלו הרב דושינסקי: הרי זהו זכות לא פשוט, נמלטת מגיא צלמוות, וזכית לבוא אלי, ולא עוד אלא זכית להקים ישיבה קדושה כאן בא"י, אולי תלמידי יחקר, אתה יכול לומר לי באיזו זכות הנך משער בעצמך שזכית לכך?!

והגה"צ הר"ם שליזנר זצוק"ל אשר חשב זמן מה, נענה לרבו הקדוש והטהור: הנני משער שאולי זכות זו עמדה לי, - - - [ישמעו רחוקים ויבואו], שמעו! הן בחדר, הן בישיבה, הן בכולל, מאז שהתחלתי ללמוד תורה, בכל עת ובכל שעה, ובכל מקום שהוא, השתדלתי ללמוד עם חברותא שהוא יותר חלש ממני, --- אף פעם לא בחרתי בחברותא שהוא יותר ממני, אלא אדרבה העדפתי חברותא חלש, שאוכל ללמוד תורה, בו בזמן שאני לומד תורה הקדושה והטהורה...

כשמוע הקדוש הרב דושינסקי מפורש יוצא מפי תלמידו חביבו בקדושה ובטהרה, דברים הקדושים והנוראים הללו, התרגש עד למאוד ואמר לו בקול: יא! דאס איז דאס! וכפל הדברים: יא! דאס איז דאס! אין דעם זכות האט איר דאס זוכה געווען! [כן! זהו הסיבה! בעבור זאת זכיתם לכך], עכ"ל"ה הקדושים.

סיפור נורא וקדוש זה סיפר לי גיסו הרה"צ ר' יוסף קדיש קרישעבסקי שליט"א, ששמע מהרה"ג הגבאי צדקה רבי יוסף ארלנגר זצ"ל, ובהיות ופר"מ הוא מזכה הרבים במידה גדושה וקדושה, הנני מוסר זאת לפר"מ, ואזכה גם אזכה ואבנה גם אני מנחה, שנוכה ללמוד תורה הקדושה, אנחנו וזרענו וזרע זרענו ע"ע עו"ב א"ס כ"ר.

ושמעתי מאיש חמודות הגבאי הוותיק דבית הכנסת "בתי נייטין" הרה"ג וכו' מוה"ר אורי ויינברג זצ"ל, ששרה דושינסקי זצ"ל נפטרה בבית החולים הישן שעיר צדק בעיר סוכות שנת תש"ט, והוא הגה"צ הר"ם שליזנר זצ"ל שכב אז גם כן בבית החולים הנ"ל, וכאשר שמע שישבה ארון הקדוש, קרע עליו קריעה כדי תלמיד על רבו מובהק, עד כאן אמר לן רבי אורי זצ"ל. בהוסיפו שהגה"צ הרב שליזנר החזיק את הרב דושינסקי זצ"ל לרבו המובהק, וגם נטמן בקרבת רבו, בשדה החצר אשר ליד בית החולים שעיר צדק הישן.

עיניו הצופיות של מרן החזו"א זי"ע

בספר "פניני משמר הלוי" אות קע"ז כתוב לאמר: על הגאון הגדול רבי ישעיה זאב וינוגרד זצוק"ל - והנה דודי זצ"ל שמע מיהודי ירושלמי נכדו של ה"שערי צדק" זצ"ל, כמדומה ששם משפחתו כהן, [בן בתן], ושמו הפרטי אינני זוכר. שהיה פעם אחת אצל מרן הגאון החזו"א זצ"ל, והציג את עצמו כנכדו של רבי ישעיה וינוגרד, ואמר לו החזו"א בפנים צוהלות: מה שלום הסבא שלכם? הוא הרי לומד תמיד בשמחה ובהנאה עצומים, וה"אגלי ט"ל בהקדמה הלא כותב שכך צריך לכתחילה ללמוד, בהנאה גדולה ועצומה... והסבא שלכם אכן מקיים את זה... עכ"ל"ה הספר הנ"ל.

ויש בנותן טעם לשבח להוסיף, שכששמעתי מאבא ז"ל את כל הנ"ל, הוסיף: דער הייליגער חזו"א [החזו"א הקדוש] מעולם לא ראה את רבי ישעיה וינוגרד, מאיפה ידע דער הייליגער חזו"א, לקלוט כל כך נכון אל המטרה משמחת לימודו של רבי ישעיה, אנחנו התלמידים הכרנו אותו מישיבת "עץ חיים"... והרי זה כל כך נכון, אין לתאר את שמחתו, והתעורר בתורת השם, והנה רבי ישעיה ז"ל היה דמות חי' לדבריהם הקדושים של ה"אגלי ט"ל" בהקדמה, וסיים אבא ז"ל: איך החזו"א ידע איני יודע... אבל החזו"א ידע הכל!

והוסיף דוגמא לזה, שחסידי חשוב אחד שאל את החזו"א, אם החזו"א מכיר את רבו האדמו"ר מנור זצ"ל, [היה זה בחיי חיותו של האדמו"ר אמת'], ואז השיבו החזו"א: אייבער געקנט אלעס געזעהן, ניט, אייבער געקנט, אלעס געקנט, יע! [אם כוונתך להיכר של ראיה גשמיית - לא, אבל אם כוונתך על ראיה מצד ידיעת בית רבו - כן! זהו הוסיף אבא ז"ל לדוגמא, --- אז דער הייליגער חזו"א ידע הכל!]

לעיילי נשמת

אמה של מלכות

הרבנית הצדקנית מרת לאה ב"ר יעקב דויטש ע"ה
אמם של יבדל"ה א' רבותינו הנאונים עיני העדה
מרן ראש הישיבה רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א
זמור ראש הישיבה רבי אשר הכהן דויטש שליט"א
גלב"ע ח' שבט
ת.נ.צ.ב.ה.

לז"נ יאיר ב"ר

יעקב ז"ל

גלב"ע ח' שבט

ת.נ.צ.ב.ה.

לעיילי נשמת הצדקנית

מרת צביה בת הרש"ז פריש ע"ה

אשת הגר"ח"ל אויערבאך זצוק"ל

גלב"ע א' שבט

לעיילי נשמת האשה החשובה והצדקנית

מרת דבורה בת הגרש"ז פיינע ע"ה

אלמנת הר"ר אשר שטרנבוך זצ"ל

גלב"ע ח' שבט

לעיילי נשמת

לעיילי נשמת האדמו"ר

הרה"צ רבי ישראל אריה מרגליות זצוק"ל

מלונדון

גלב"ע ב' טבת

ולעיילי נשמת זוגתו הצדקנית הרבנית

מרת פנחס ע"ה לבית באב"ד

גלב"ע ח' שבט

הנוצח ע"י נכדיהם למשפחת הגאון רבי יעקב אויערבאך שליט"א

לימוד: בתורה שבע"פ מתוך עמל

(א) כתב מרנא ה"בית הלוי" ב'הסכמתו' לש"ס 'המדריך':
'ראיתי מעשי' דיכס ח"י המהדרין וכבר הללוהו רבים וכן גדולים ד' עליהם ח"י ויתברכו וגם אנכי אמנא להם יאשר כחכם על פועל ידיהם ורוב טוב עשו לבית ישראל אשר גם הבע"ב הטורדים בהשגת פרנסתם גם הם בידם לטעום מעט צרי הלכות וגם דבש מדבשה של אגדה ומדות ומוסרים מרבותינו ז"ל... ויען כי כוננתם עוד יותר רצויה לדבר גדול מזה והוא למען הקל

מהתלמידים המשא לעיפה ורצון כבודם להקל ולקצר הדרך למען הלך מהקל אל החמור עדי יגדלו בתורה, בזה ראיתי לגלות לכבודם דעתי אשר לתכלית אמיתי ורצוי כזה עדין לא יצאו ידי חובתם ולא עיי"ז שהוקל הלימוד נוכל לגדל התלמידים אשר נקוה כי מהם תצא תורה לישראל ומנהיגה עם ד' לתורה ולתעודה והנסיח הורה לנו הדפוס כי כל אשר טעם בדשה של תורה בעמל ובהיטת אפים בנערותו הוא לא יעזבנה עולמיהם גם כי יזקין ואם נראה תלמיד אחד אשר פנה לד' עורף נדע בטח כי גם בילדותו תורתו היה מן השפה ולחוץ לא בעמל ולא ביגיעה² רק בדבר שפתיים וע"כ היה למחסור, דברי הכותב באהבה רבה כחפצם וחפץ ידידם דו"ש ומברכם יוסף דובער הלוי.

(ב) וכתב מרן בעל ה"חזון יחזקאל" (פתחה להסופתא פ"א): 'הבהנתי בין הקדש ובין החול יסודתה בחכמה, הוא השכל המשיג המתבונן והמעמיק שניתן באדם בשעת יצירתו ולפי שכלו ייחול איש וכמות חכמתו היא מדת השגתו במעלת הקדושה העליונה... התעוררות השכל דורש 'איתעורותא' ליתלל' המוציאה את השכל אל הפועל שיתדבק עם המושכל לעצם אחד כי כשם שתנועת הגוף באה בפועל בכח ההדפיה של מאמצי הרצון ורוחו של אנוש, כך תנועת השכל מהנעלה והפועל בנגלה לא תמצא אלא באדם החדר על התפשטות החכמה וכמותה גם הדעת אינה באה בהיסח הדעת ואיש איש זוכה בה מן ההפקר ומהו אותו יחס חמור אל כל מי שאין בו דעה שאסור לרחם עליו יען שעל עצמו לא חס ולא השתדל להיות איש במלוי חובתו באשר הוא אדם בעל נפש משכלת ולא חס להרים המסכה הנוסכה על מאור השכל ורצון ורוחו של אנוש, ואם דא לא קני מה קני ? (נדרים מא), שתי אלה החכמה והדעת אינן נקנות אלא בעיון ובמחקר בשרשי ההלכות, זה לחם חוקה של היהדות בחיובית הפועלת והמסקנה המגובשת של אוצר רעיונות נשגבים הצפונים בהם כי הדר התורה חכמה (דרך ארץ זו"ט) והם הם דברי רבי ישמעאל הרוצה שיחכים ויעלה מעלה מעלה בסולם המוצב אצל מלך המשיח המעלה על השמימה עד היגיעו בתנופותיה הרוחניות אל יעלה החכמה והדעת המכניסות אותו בחוג המושגים של קדושה וטהרה יעסוק בדיני ממונות שהם תנאי מוכרח להשגת החכמה האמיתית, וישועות - זה סדר נזיקין כי האדם נושע על ידי תשועת עולמים שבוחר לימודו בדיני ממונות הכלולים בו הוא מגיע אל השגת התכלית שבשבילה נוצר ואין לך טוב יותר שלם מהשגת התכלית הזאת.

(ג) והיה חזון ואומרו רבינו מרן ראש הישיבה זי"ע (מובא גם ב'אהל רחל' מועדים עמוד כו): 'אין ישראל נגאלים אלא בזכות תורה שבעל פה, והייתה העמל והיגיעה בתורה כמבואר במדרש תנחומא פרשת נח אשר כל העמל אל על תורה שבע"פ'.
(ד) עוד היה אומר (מובא גם ב'אהל רחל' הנוכח עמוד יח): 'תמיד יש גילויים אף בדורות מאוחרים יותר וכך זה עד הדור האחרון קשה להרחיב על כך אף מכל מקום זוהי התשובה הניצחת לכל מי שרוצים לקעקע ולהחריב לקצר ולצמצם יותר ויותר אין לנו שיוך רק התורה הזאת דכולה כל כל המתקנות כל העריבות מונח בתורה מן שטונם קצת מן המקצת מרגיש משהו וכל שכן יותר ויותר הכח להשיג יותר דוקא מתוך ההסתמך פנים הוא כח ששייך לכל אדם בכל דור ודור כל אחד בכוחו להשיג והדבר תלוי בכח התאמצותו ויגיעתו וזוהי הקב"ה שתל בכל דור ודור את אותם גדולים שרואים אין הם עמלים ומתאמצים בתורה ואינו את העמל הנורא של החז"ל זי"ע"א את

רוממות התורה

מסורת קדושת התורה

מאמר כ"ח ח"ד - חושך בעולם - לימוד לפי פשוטו בלבד

אחד הרבנים שליט"א

הדבקות של הגדולים שהיו אתנו, זו הדרשה מאיתנו לא לוותר לעמול ולהתייגע עוד ועוד ללמוד בעומק הברען, לעמול בלי גבול.⁴

צורת הלימוד בתורה שבכתב

(ה) וכתב מרן הגר"ח מבריסק (הסכמה לספר "דרך החינוך") 'בקצרה אומר כי בלימוד המקרא צריך לבאר לפני התלמיד הרבה מתורה שבע"פ שהם יסודי המקראות אשר מבלעדם חסר להתלמיד כל הענין.⁵

'בני אדם נחלקים לארבעה חלקים...'

(ו) וכבר עיקר הדברים במבוארית בתורת הרמ"ק (אור יקר תיקון"ו ש"ה ס"ב): 'בני אדם נחלקים לארבעה חלקים יש שרעים שאין להם עסק בתורה ולא אלו שליו עולם ואין להם חלק באלקי ישראל ב' הם אותם שנקראים מארי מקרא ועליהם נאמר בגמרא מדה שאינה מדה, ג' מארי משנה והם מעלתם משוכחת מן הקודמין כיון שהם מתעסקים קצת בהשכלת התורה ואע"פ כן נאמר עליהם מדה שמקבלים עליה שכן פירוש אינה מדה טובה ובה מקבלים שכן טוב בעמלם ועם כל זה אין מעלתם שלימה מפני שאינם משמשים תלמידי חכמים לדבר משל ומליצה כדל מייני חכמים וחיזותם, ד' הם מארי קבלה פירוש שהם מתעסקים בהשכלת דברי חכמים והיות דאבי ורבא וסודות מצפוני דבריהם, וזו תורה שהכל נכלל במלת קבלה פירוש הדבר המקובל שאינה במשנה בפירוש, ובהיות המקדש על מכונו היה חזון נפרץ ובקל יוכל המתעסק בדרכי התורה להשרות שכינה עליו ואם היה הכונה בנבואה אלא להשרות שכינה בתורה וכן היה על מעט כל אחד ואחד כפי חלקו אמנם אחר החרבן נחשכו הרוואות בארבות וגלתה שכינה אין בה יכולת להשרות שכינה כל[ת] אם יהיה האיש ההוא ראוי שיתגרש עמה והיה מתנודד עמה מדוך לדוך ומאתר לאתר ואם לא שלח תשלח את האם ואין לה משכן עליהם ויהיו הבנים שוממין והם מתגרשים ממקום למקום עליו שתשרה שכינה עליהם נמצאו לפי זה שלש בחינות הא' הם אותם שאין להם חלק לא במקרא ולא במשנה ובאלו אין שייך בהם חורבן שמעולם לא שרתה עליהם שכינה עד שלא יוצדק שנאמר שעל ידי החורבן נסתלקה מעליהם ה' הם צדיקים מארי מקרא מארי משנה והם אותם שהיתה שכינה שורה עליהם בזמן בית המקדש ועליהם נאמר גם צפור מצאה וכו' ובחורבן נאמר כצפור נודדת מקנה וכו' וכן הם נודדים ולא עמה מארי לא כאפרוחין שהם פורחים כדל מייני גירויים הנוודת מקנה ובאמצע הדרך לאים ויגיעים ונופלים לארץ ואינם יכולים לפרוח אחר אמנם ונשארים כיתומים בחיי אמם ה' הם מארי קבלה והם כנפים שגדלו כנפיהם והם מתנודדים אחר אמם בכל מקום שהיא הולכת.

להיות בין כותלי ביהמ"ד במסירות נפש

(ז) וכתב מרן הסטייפלר זצוק"ל (חיי עולם פ"ב) 'הן לא כימים הראשונים הדורות שלנו כי מלפנים גם הנער שהוציא אותו משחר טל לידותו לאומנות וכיוצא בזה היה נשאר על כל פנים יהודי נאמן להשם ושומר תורתיו הקדושה כי כל הסביבה היתה פסוגה אמנוה ומסירת התורה אבל דור יתום הזה אשר בעונותיו הרבים מחוץ תשלל חרב האפקורסות רח"ל והרחוק מלגיה בכל מייני גירויים שלא היתה מימות עולם, הנער שלא יעסוק בתורה בצעירותו קרוב לודאי שיצא רח"ל לתרבות רעה ולאפקורסות ד' ישמרנו, הלא דין ומנו כדן שעת גזירת השמד רח"ל אשר אנו מחוייבים לצאת במסירת נפש ולהפקיר את הכל בשביל שלא יצא מהדך, תורה הוא במקום תורה' בין כותלי בית המדרש.⁶

1. הוצאת פרסבורג תרס"ב, ומתוך שער הספר: המדריך על במתי ים התלמוד כולל ליקוטי הש"ס הלכות ואגדות יחידו מצומדות לצורך המתחילים בלימוד משנה וגמרא לחנך אותם עפ"י דרכם והשגתם ולהדריכם עפ"י משפטי התלמוד במסילת העולה בית קל.
2. וכתב הגאון הגדול רבי מאיר סאלוביץ זצ"ל (הסכמה לספר פי כהן) 'וכבר למדתי מפי אאמורי' הגאון החסיד רשכבה" זצוק"ל שעיקר מעלת מחדש חידו"ת הוא שהם מתחנשים ובאים לבעליהן מתוך יגיעה ועמל אבל כשאמרים בנקל בלי יגיעה הגם שדומים כטובים עכ"ז עדיין אין בהם חפץ'.
3. ועי"ש עוד מעמוד ר"ח.
4. משמתי מאחד ששמע מהגאון הגדול רבי זבולון שוב שליט"א, שאחר פטירת רבינו מרן ראש הישיבה זי"ע נכנס אליו יהודי שקבע עצמו ללימוד אחר שלא עסק בה בימי הנעורים, וסיפר לו ששאל את רבינו ראש הישיבה זי"ע: למה גישיבות מתאייגים על 'להבין למה רבי עקיבא איגר לא צודק... ורבינו לא ענה לו כלום וסילקו, [ההוא הסיק מכך שלמרן זי"ע לא היתה תשובה ע"י...], ואמר הגאון שליט"א שלאחר מכן נחברר לו שזו ממש, היתה טענת המשכילים בתחילתם, בינו נא זאת!

5. ענין זה דורש אריכות רבה, וכאן בא הדבר בכללות הענין.
6. זהו החילוק בין משנה לתלמוד! כמ"ש הרמ"ק (שם ש"ד ס"א) 'וענין מדה זו הוא למשנה שכבר מדדו ראשונים... שעשו אותה וכתבוה ועם כל זה אותיותיה נמדדות מחדש על ידי העוסק בה מפני שאינה בכתב באמת אלא על פה אמנם תלמוד! שהוא מודד שלא נמדד מעולם ומחדש בתורה היא מדה שאין למעלה ממנה'.
7. בראות פ"ו מ"ז: 'אמר רבי יוסי בן קיסמא פעם אלוהי מלך בדרך ופגע בי אדם אחד ונתן לי יד ידו רצונן שתדור עמנו במקומנו ואני אתן לך אלה אפיים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות...' וכתב עלה ברוח חיים למרנא מוה"ר מוולאז'ין שם 'על דרך מליצה בא ללמד שלא יצא אדם מפתח בית המדרש כי יקרא אחת יצא ופגע בו המסית להדחיו מעסק התורה'.
8. בספר 'פירוש ב"ר ב"ר לייבוניץ' (עמוד סד): לאחר אמירת שיעור מסוים אמר, לסברה שאמרת הפעם הגעתי בזכות של מסירת נפש, מעשה שהיה כך היה, בקרמנצ'וק התחוללו פרעות ופחדתי ללכת לבית הישיבה להגיד את השיעור אבא לא ידע מהמצב בעיר ואמר לי מה אתה יושב כאן ואיך הולך להגיד את השיעור בטול תורה דרבים, יצאתי ושוב נכנסתי וסיפרתי לאבא על המצב, אמר לי אבא אני אלוה אותך הלכתי עם אבא והגעתי לשלום אל בית הישיבה ואמרת את השיעור בזכות הליכה זו וזכיתי לחדש את הסברה הזאת. ובספר 'אור אלחנן' (ח"ב עמוד רמה) מובא: 'כשברח רבי אלחנן מברנוביץ שהיתה בשליטת הבולשביקים שלח רבי אלחנן לרבי דוד פורבסקי שימלא את מקומו בישיבה, כאשר היה פקפק באוני רבי אלחנן: תינח מי שעוד לא עסק בזה מקודם למה יעורר עליו חמת הבולשביקים, הגיב רבי אלחנן: אלא מה יעשה רבי דוד כשיש בולשביקים האם יתמנה לקומיסאר שלהם, אכן רבי דוד הסכים לקבל עליו את התפקיד!...'

רוממות ההלכה

נושא בפרשה

המשך מעמ' 2

אינו כואב לו כלום, והביא ראיה מן המסורת הכונו ב' במסורת הכונו פצעוני, הכונו בל חליתי, כלומר כשהם הכונו ופצעוני בל חליתי כלומר לא היה כואב לי. ותדע שכן הוא שאין לך אדם בעולם שאם היה נוגע באצבע קטנה באש [שלא] היה צועק אפילו אם היה בדעתו לעכב עצמו לא היה יכול, ורבים מוסרים עצמם לחשרים ולתורה להלחיה על קדוש השם יתברך ואינם צועקים לא

אוי ולא אבוי, וגם אומרים העולם כיון שמזכיר שם המיוחד תחלה מובטח הוא שיעמוד בניסיון ולא יכאב לו, עכ"ל.

ונראה כי דבריו אלו הם מקור סברת רבינו זצוק"ל, שעניין זה שלא מרגישים צער שייך דווקא כשהולך מעצמו ולא מי שלוקחים אותו בעל כרחו. שהרי רק היצא להרהר בחשק נמרץ וכו' על קדושת שמו, שייך בו שיתבטלו חושינו וכו' וכמבואר.

ועי' בגיליון הש"ס (ברכות סאג), שכתב להשיג ע"ד המהר"ם, דגמג' שם לגבי הריגת ר' עקיבא משמע שהיה מרגיש בסיורין, ד"ה"ו סורקין את בשרו בשרוסקו של ברזל, כך מפורש בירושלמי שם דאמר ר"ע לא חרש אנו לא מבטע בסיורין אנו וכו' וע"ש, וי"ל דר"ע גודל קדושתו מדרגתו רצה ביותר בהרגש היסורין במהמנע ההרגש כי אדרבה רצה לסבול גם יסורין עבור חיבת הקודש שמו ית', וע"כ לא ניטל ממנו ההרגש כי הוא בעצמו לא רצה בכך רק אדרבה רצה בהרגש, וי"ע עוד בזה בעי' ז"ח, א"ה, א"ה, עכ"ד. וב'ערב נחל' (פרשת מסעי) לבעל ה'לבושי שרד', כתב לבאר דברי מהר"ם, כי בהיות התורה צוה לאהרן במחשבתו בחשק בעל כרחו. על קדושת שמו יתברך, הוא מעלה כל חושי ועולם המעשה שלו בהתלהבות ההוא אל עולם המחשבה, עד שמתלבש כולו במחשבה ובטלו חושי והרגשותיו וגשמייתו נתפשט מעליו, לכן אינו מרגיש רק תענוג כמו אותו הנשרף במחשבה, ואדרבה יש לו תענוג יותר מאחר שהדבר ההוא שחשק תמיד נתקיים ויצא לפועל וכמאמר ר"ע שם כל מי הייתי מצטער כו' עכ"ל.

והיה נראה שכיון שהיו מצות עשה להרהר על קידוש השם ומבשרים עליה, ה"ה שלהרמב"ם וכו"ש לרוקח יברך שהחיינו, וכבר אמר ר"ע מתי יבוא לידו ואקיימו, וכל ימיו היה יושב ומצפה, וכן מרן ה"ה שבבטיח לו המגיד שימות על קידוש השם כל ימיו ציפה וייחל לזה.

אמנם רבינו מרן זצוק"ל אמר על זה בדפיקר לומר 'שהמתנה', וי"ל, דלא שייך לשון שהחיינו על דבר זה שהולך למות כעת. ואף שלולא דבריו היה מקום לדון, דשהחיינו מתפרש, שמודה לקב"ה שהחיה אותו עד לרגע זה שיכול לקיים מצות קידוש השם, דהלא אי אפשר לקיים מצות קידוש השם לאחר מיתה, מכל מקום לא סבירא כן לרבינו מרן זצוק"ל, עכ"ל

כתב דפיקר הקידושה ה' הוא בזה שאנו אדם לעבור עברה והוא מסר עצמו למיתה כדי לא לעבור, אבל כאשר לא נתנו לאדם ברירה ומוציאים אותו להורג בלי שיש לו דרך להינצל איזה קידוש יש בזה. וכן הביא מהגאון הגדול רבי עזריאל איוערבאן שליט"א בשם אביו מרן הגרש"ז זצ"ל, דהנהרגים בשואת גרמניה אינם נחשבים שמותו על ידי קידוש ה', ולא שייך בזה ברכת קידוש ה', וכן במכתב מאלוהו (ח"ג עמוד 348).

והפוסקים הג"ל נזקק על ברכת קידוש ה', אכן לענין ברכת שהחיינו על מצות קידוש ה' משמע דפשיטא ליה שאינו מברך, וכ"כ בשפת אמת (הנדמ"ח על יו"ד קנו) דנראה שברכת שהחיינו לכו"ע במברכין על מצות קידוש השם, דלא שייך לברך על דבר שנוטל בו חייו ונפשו מן העוה"ו ובספר ביכורי חיים (ח"ה עה סק"ב) כתב דא"צ לברך שהחיינו דכיון דבכל יום בק"ש צריך לחשוב שמוכן הוא ללכת על קידוש השם והר"י כמו שקידש השם בכל יום ובכל זמן ואין זה נקרא בא מזמן לזמן, הלכך כשאמר מעשה זה בפועל אין צריך לברך שהחיינו, וכענין בו מוצאים אנו שאין מברכין על קידוש ה' שפסח כי הסיפוי והנס אומרים בכל יום בק"ש.

וכתב הגר"ע גורן שליט"א דלכאורה היה נראה שעל מצות קידוש השם ג"כ יברך שהחיינו לפני עשייתה שהרי היו מצווה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת. אעפ"י שאיכא לו צערא טובא, שזו צערא דגמג' וצוה גופא. ומה שאינא שהנהרגים על קידוש השם לא מרגישים צער, יתכן בתחילתו במרגשים, ודמו לא ידענא אם דבר זה מוסכם לכו"ע, שהרי פשיטא גמג' בעשרת הרוגי מלכות במעשה דרבי חנינא עם תרדיון עם ספוגים של צמר ורבי ישמעאל כהן גדול בהגיע למקום תפילין וכו' משמע שהרגישו צער. ועיין בקול מבשר (חלק א סימן א ז"ה אולם) שלכאורה נראה שאיכא צערא וצ"ב.

ושאלתי את רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל וכי מענויי האינוקוזיציה לא הרגישו צער, והלא לא כך מקובלנו. והשיב, שאולי רק מי שהולך בעצמו לקידוש השם לא מרגיש צער, אבל לא מי שלוקחים אותו בעל כרחו. עד כאן לשונו.

ועיין בספר 'הגאון' שנשתפק הגר אברהם בן אברהם בהליכתו לקידוש השם אם צריך ללכת לאט מכח וחי בהם או ללכת מהר להזדויר למצווה. ואמר לו רבינו הגר"א, ר' אברהם לך מהר. ולפי רבינו זצוק"ל היה שמעלת קידוש השם הגבוהה ביותר היא דווקא שלא נלקח בעל כרחו, והוא מה שזרזו רבינו הגר"א.

ועיין בספר תשב"ץ קטן (סימן תטו) דכתב וז"ל, מהר"ם ז"ל אומר כשהאדם גומר בדעתו לקדש השם וימסור נפשו על קידוש השם כל מה שעושין לו הן סקילה הן שריפה הן קבורת חיים הן תליה